

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών βίας: Προτάσεις του Συνηγόρου του Παιδιού

Η βία υπάρχει αναπόφευκτα στη ζωή των παιδιών, αναπαράγεται μέσα από τα άμεσα ή έμμεσα βιώματά τους, τα ερεθίσματα ή/και τις επιρροές που δέχονται καθημερινά, τις συμπεριφορές ενηλίκων ή συνομηλίκων που τα επηρεάζουν, τα πρότυπα που τίθενται από τα πρόσωπα του περιβάλλοντός τους, τις πληροφορίες και τις παραστάσεις που δέχονται από διάφορες πηγές.

Ιδίως τα τελευταία χρόνια, αναδεικνύεται μια ανησυχητική αύξηση των φαινομένων βίας που αποτελούν ερεθίσματα συμπεριφοράς προς τα ανήλικα άτομα από διαφορετικές πηγές, ενώ οι σχεδόν καθημερινές εντάσεις και η ανασφάλεια που προκαλείται σε πολλές οικογένειες εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης, αποτελούν παράγοντα επιβαρυντικό στην εκδήλωση της βίας εκ μέρους των παιδιών και των εφήβων.

Η σχολική κοινότητα δεν δύναται να εξαφανίσει ή/και να ανατρέψει τις εμπειρίες και τα βιώματα της καθημερινότητας των παιδιών. Μπορεί, όμως, να αποπειραθεί να τα διαπαιδαγωγήσει για τους τρόπους, με τους οποίους θα προστατεύουν αποτελεσματικά τον εαυτό τους από τις βίαιες συμπεριφορές άλλων, θα αποφεύγουν τη χρήση βίας σε βάρος άλλων και θα συμμετέχουν στην αναζήτηση της ειρηνικής επίλυσης διαφορών και στην αποτροπή βίαιων συμπεριφορών που λαμβάνουν χώρα στα περιβάλλοντα ζωής τους.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, ενεργώντας με την ιδιότητά του ως Συνήγορος του Παιδιού, έχει επανειλημμένα διαπιστώσει το αίτημα των λειτουργών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, για ουσιαστική υποστήριξη και ευαισθητοποίησή τους στην πρόληψη και διαχείριση των βίαιων περιστατικών που εκδηλώνονται μέσα ή έξω από τα σχολεία και επηρεάζουν την καθημερινή σχολική ζωή.

Με βάση τις παρατηρήσεις και διαπιστώσεις του από τον χειρισμό εκατοντάδων συναφών υποθέσεων που έχει διερευνήσει και την επικοινωνία του με πολλές χιλιάδες μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη εξειδικευμένης και συνεχιζόμενης επιμόρφωσης και ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών, ώστε να αναλαμβάνουν ενεργότερο ρόλο και να συνεργάζονται λειτουργικά στα σχολεία τους και όχι μιας απλής διακίνησης οδηγιών, συστάσεων ή/και κατευθύνσεων προς αυτούς.

Από αυτή την άποψη, το κείμενο που ακολουθεί επιδιώκει να αποτελέσει απλώς **έναυσμα προς συζήτηση** και περαιτέρω επεξεργασία από τους Συλλόγους Διδασκόντων, με απώτερο στόχο, η κάθε σχολική μονάδα να οδηγηθεί στην υιοθέτηση κοινών αρχών, πρακτικών και συμφωνιών, που θα περιληφθούν στους Σχολικούς Κανονισμούς, ή σε άλλα κείμενα που διευκολύνουν την υλοποίηση του παιδαγωγικού έργου των εκπαιδευτικών.

Παρακάτω, γίνεται αναφορά σε δύο κατηγορίες προτεινόμενων ενεργειών, μια σε επίπεδο **πρόληψης** και μια άλλης σε επίπεδο **διαχείρισης** των βίαιων περιστατικών μεταξύ μαθητών, που εκδηλώνονται τίθενται υπόψη των εκπαιδευτικών.

Στο επίπεδο της πρόληψης της πρόκλησης ή/και εκδήλωσης βίαιων συμπεριφορών από τους μαθητές, οι εκπαιδευτικοί προτείνεται:

- Να εξηγούν εγκαίρως στους μαθητές τους την έννοια και το περιεχόμενο των Δικαιωμάτων του Παιδιού, έτσι ώστε να κατανοούν τη σοβαρότητα και την αξία του σεβασμού στη ζωή και ευημερία τους . Να δίνουν έμφαση στην κατανόηση όλων των δικαιωμάτων και στην προσεκτική στάθμισή τους όταν αυτά συγκρούονται, ιδίως δε στα δικαιώματα του σεβασμού της προσωπικότητας, της ελεύθερης έκφρασης της γνώμης, εφόσον δεν προσβάλλει δικαιώματα άλλων, στο δικαίωμα προστασίας από κάθε μορφή αθέμιτης διάκρισης (λόγω φύλου, καταγωγής, εμφάνισης, κοινωνικής προέλευσης κλπ) και βίας, στο δικαίωμα στην εκπαίδευση και στην εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, στην προστασία της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, στο δικαίωμα πρόσβασης στην ενημέρωση, κ.λπ.
- Να μάθουν στα παιδιά, με βιωματικό τρόπο, να λαμβάνουν υπόψη τους τα συναισθήματα των άλλων συνομηλίκων και να μπορούν να μπαίνουν στη δική τους θέση.
- Να προωθούν ενδιαφέρουσες και συναρπαστικές ομαδικές δραστηριότητες στους μαθητές τους, διευκολύνοντας την προσέγγιση, συνεργασία τους και γεφύρωση των τυχόν διαφορών τους.
- Να βοηθούν τους μαθητές τους στην επικοινωνία και στην συμφωνία μεταξύ τους κανόνων, που να διέπουν τις σχέσεις τους και τρόπων επίλυσης συγκρούσεων και αντιμετώπισης επιθετικών-βίαιων συμπεριφορών.
- Συνιστάται σε κάθε σχολείο να υιοθετείται ύστερα από δημοκρατική και ισότιμη διαβούλευση, με την ενεργή συμμετοχή εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων, **Σχολικός Κανονισμός**, που να συνοψίζει και να εξειδικεύει τους βασικούς κανόνες συμπεριφοράς και τους τρόπους επίλυσης διαφορών και διαφύλαξης της εύρυθμης λειτουργίας του σχολείου. Η εκπόνηση του σχολικού κανονισμού με τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών είναι μια ιδιαίτερα επίπονη διαδικασία, αλλά εξαιρετικά σημαντική, διότι μέσω αυτής αναδεικνύονται τόσο η γενικότερη δυναμική του εκάστοτε σχολείου όσο και η προσέγγιση της σχολικής κοινότητας σε θέματα λειτουργικότητας και επιδίωξης καλών σχέσεων ανάμεσα σε μαθητές και εκπαιδευτικούς. Ο Σχολικός Κανονισμός μπορεί να αναθεωρείται ύστερα από συζητήσεις, εφόσον προκύπτει η ανάγκη διευκρινίσεων ή τροποποίησης πρακτικών που ακολουθούνται στο σχολείο.
- Στην προτοβάθμια εκπαίδευση, προτείνεται στην κάθε τάξη, με ευθύνη του υπεύθυνου εκπαιδευτικού, να γίνεται στο ξεκίνημα της χρονιάς μια συζήτηση με τους μαθητές για τις βασικές αρχές που διέπουν τις σχέσεις τους, τους στόχους τους και τους τρόπους επίλυσης τυχόν διαφορών, διαφωνιών, εντάσεων, παρενοχλήσεων, κ.λπ. Από τη συζήτηση αυτή μπορεί να προκύπτει ένα «Συμβόλαιο Σχολικής Τάξης» που αναρτάται στον τοίχο, ώστε να γίνεται επίκληση αυτού, όποτε παρουσιάζεται κάποιο

πρόβλημα. Σε τακτικά χρονικά διαστήματα (π.χ. μια φορά τη βδομάδα), οι μαθητές μπορούν να συζητούν με τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό για την πορεία και εξέλιξη της τάξης ως ομάδας, των σχέσεων, των κοινών στόχων, κ.λπ. Η συζήτηση αυτή θα πρέπει να γίνεται σε ένα ευέλικτο σχήμα, π.χ. με την τοποθέτηση των παιδιών σε κύκλο, ώστε να υφίσταται άμεση οπτική επαφή μεταξύ τους.

- Στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προτείνεται στην αρχή της χρονιάς να διεξάγεται συζήτηση γνωριμίας με τον εκπαιδευτικό που ορίζεται ως υπεύθυνος του κάθε τμήματος, και να αποφασίζονται από κοινού (από μαθητές και εκπαιδευτικό) οι «κανόνες» για τους τρόπους συνύπαρξης, επίλυσης εντάσεων, συγκρούσεων και άλλων συναφών περιστατικών ή προβλημάτων. Επίσης, η πραγματοποίηση επιπρόσθετα ατομικών συναντήσεων του υπευθύνου καθηγητή με τους μαθητές, κρίνεται επιθυμητή για την αποτύπωση προσωπικών στόχων και αναγκών τους. Εφόσον υφίσταται Σχολικός Κανονισμός, μπορεί να γίνονται συζητήσεις για την εφαρμογή του ή τυχόν προτάσεις τροποποίησης αυτού. Στη διάρκεια της χρονιάς ο υπεύθυνος εκπαιδευτικός θα πρέπει να είναι διαθέσιμος για ατομική ή ομαδική συζήτηση με τους μαθητές, όταν αναφέρεται παράβαση των συμφωνημένων κανόνων, ή άλλα τυχόν προβλήματα - προσωπικά ή σχέσεων μεταξύ τους ή/και με εκπαιδευτικούς.
- Να καθιερώνουν πρακτικές ανοικτών συζητήσεων, για θέματα που δημιουργούν προβληματισμό, στις οποίες ακούγονται και γίνονται σεβαστές οι απόψεις όλων των μερών, και επιδιώκεται από κοινού η εξεύρεση λύσεων που ικανοποιεί το κοινό αίσθημα δικαίου.
- Να αναθέτουν, ύστερα από διάλογο, επεξήγηση και καθοδήγηση, ευθύνες και αρμοδιότητες στους μαθητές, ώστε να συμβάλλουν, με τη θέλησή τους, στην τήρηση των συμφωνημένων κανόνων. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ιδιαίτερα χρήσιμος είναι ο ρόλος των Μαθητικών Κοινοτήτων και των εκπροσώπων των μαθητών στην υλοποίηση των προβλέψεων των σχολικών κανονισμών. Για το λόγο αυτό, ο Διευθυντής του σχολείου και οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί τμημάτων προτείνεται να συνεργάζονται συστηματικά με τους μαθητές και τους εκλεγμένους εκπροσώπους τους, προκειμένου να επιτυγχάνεται η βέλτιστη συνεργασία για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου και την κατανόηση από όλους τους μαθητές του συμφωνημένου πλαισίου συμπεριφοράς και αντιμετώπισης τυχόν συγκρούσεων ή εντάσεων.
- Να δείχνουν πραγματικό ενδιαφέρον και εστιασμένη προσοχή σε όσα ζητήματα απασχολούν τους μαθητές τους.
- Να αποφεύγουν να κατηγορούν ή να προσβάλλουν τους μαθητές που παραφέρονται, προτιμώντας να τους εξηγούν τις συνέπειες των βλαπτικών συμπεριφορών, τόσο για τους θύτες όσο και για τα θύματα, χωρίς την παρουσία τρίτων ατόμων.
- Να είναι διαθέσιμοι για ατομική επικοινωνία, όταν κάποιοι μαθητές θέλουν να μοιραστούν μαζί τους ένα προβληματισμό τους, ένα περιστατικό ή ένα ζήτημα που τους απασχολεί, σε περιβάλλον που να

προστατεύει την ιδιωτικότητα και το απόρρητο.

- Να δεσμεύονται απέναντι στους μαθητές τους για την τήρηση εχεμύθειας, σχετικά με θέματα που τους εμπιστεύονται και να εξηγούν ότι οποιαδήποτε παρέμβαση για αποκατάσταση βλάβης, θα γίνεται μέσα από συνεργασία μαζί τους, επισημαίνοντας ότι βασικό κριτήριο αποτελεί η ψυχοσυναισθηματική και σωματική ακεραιότητα των ίδιων και άλλων άμεσα εμπλεκόμενων.
- Να διατηρούν διακριτική επικοινωνία και συνεργασία με τους γονείς των μαθητών, ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητά τους, όχι μόνο ως προς την μαθησιακή πρόοδό τους, αλλά και ως προς την γενικότερη ψυχοσυναισθηματική κατάσταση και εξέλιξή τους.
- Να συνεργάζονται με τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς για την τήρηση κοινών κανόνων, την καλλιέργεια θετικού κλίματος στο σχολείο και την ανατροφοδότησή τους, σχετικά με αποτελεσματικές μεθόδους επίλυσης συγκρούσεων και κρίσεων.
- Να επιμορφώνονται σε θέματα διαχείρισης κρίσεων και ειρηνικής σχολικής διαμεσολάβησης.
- Να αξιοποιούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τις υπηρεσίες και τα προγράμματα των Γραφείων Αγωγής Υγείας, Σχολικών Δραστηριοτήτων και των Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων.
- Να επιχειρούν την δικτύωση των σχολείων με τις υπηρεσίες και τους φορείς της κοινότητας που ασχολούνται με τα παιδιά και τους εφήβους, ώστε να μπορούν να αξιοποιήσουν τις υπηρεσίες τους τόσο προληπτικά όσο και όταν απαιτείται συνεργασία μαζί τους σε περιπτώσεις κρίσης.
- Να αναζητούν στο διαδίκτυο, από αξιόπιστες πηγές αρμοδίων φορέων, χρήσιμο υλικό το οποίο μπορούν να χρησιμοποιούν (παρουσιάσεις, βίντεο, εκπαιδευτικές ασκήσεις, βιβλιογραφία, κλπ) τόσο για την επικοινωνία μεταξύ των εκπαιδευτικών σχετικά με τις ενέργειες πρόληψης που μπορούν να αναλάβουν, όσο και για την ευαισθητοποίηση και θετική ενεργοποίηση των μαθητών τους.
- Να εκπαιδεύουν μαθητές τους (που το επιθυμούν και διαθέτουν αναγκαία χαρακτηριστικά και δεξιότητες) στο ρόλο του διαμεσολαβητή, ώστε να μπορούν να διευκολύνουν άλλους μαθητές που εμπλέκονται σε περιστατικά βίας και εκφοβισμού, με σκοπό την συμφιλίωσή τους. Η εκπαίδευση στην διαμεσολάβηση μεταξύ ομότιμων συνομηλίκων, είναι διαδικασία επίπονη και απαιτητική, στην οποία χρειάζεται ο εκπαιδευτικός να έχει ήδη λάβει ειδική επιμόρφωση, ενώ οι προτεινόμενοι μαθητές να συμμετέχουν με την θέλησή τους. Χρειάζεται, επίσης, να συμφωνηθεί το πλαίσιο στο οποίο η διαμεσολάβηση λαμβάνει χώρα στο σχολείο και να ενημερώνονται σχετικά όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας (εκπαιδευτικοί, μαθητές και γονείς).

Στο επίπεδο διαχείρισης βίαιων περιστατικών μεταξύ μαθητών, οι εκπαιδευτικοί προτείνεται να ενεργούν κατά τα παρακάτω:

- Όταν εκδηλώνεται ενώπιόν τους, ή/και τους αναφέρεται κάποιο περιστατικό βίας μεταξύ συμμαθητών, να ακούν με προσοχή κατ' αρχήν τους αναφερόμενους ή/και εμπλεκόμενους, και να αποφεύγουν την άμεση επιβολή κυρώσεων.
- Να λειτουργούν ως αντικειμενικοί διαμεσολαβητές μεταξύ των εμπλεκόμενων, σε ουδέτερο, κατά το δυνατό, χρόνο και χώρο, δίνοντας έμφαση στην **ακρόαση** των απόψεων των μαθητών για τα αίτια της συμπεριφοράς τους και στην κατανόηση εκ μέρους τους της ανάγκης να υπάρχει επίλυση στην όποια σύγκρουση ή επιθετική-εκφοβιστική συμπεριφορά, με αποκατάσταση της βλάβης που προκαλείται, όπως και με ρητή συμφωνία-δέσμευση για τη μη επανάληψη παρόμοιων συμπεριφορών.
- Στην προωτοβάθμια εκπαίδευση: Όταν ένα περιστατικό λαμβάνει χώρα μεταξύ των μαθητών την ώρα του μαθήματος, επιλαμβάνεται ο εκάστοτε υπεύθυνος εκπαιδευτικός. Ως άμεση συνέπεια, μπορεί να λαμβάνει χώρα σύσταση ή απομάκρυνση των εμπλεκόμενων μαθητών, ώστε να αποσοβηθεί η περαιτέρω ένταση. Στο διάλειμμα, ακολουθεί πρόσκληση των μαθητών, μεταξύ των οποίων συνέβη το περιστατικό, για να δώσουν εξηγήσεις και να συμφωνήσουν τους τρόπους, με τους οποίους θα αποτραπεί η επανάληψη της έντασης. Εφόσον, το περιστατικό αναδεικνύει στοχευόμενη, επανειλημμένη ή/και συστηματική σύγκρουση ή άσκηση απειλής- εκφοβισμού μεταξύ μαθητών, ο εκπαιδευτικός μπορεί, αν το κρίνει χρήσιμο, να επιχειρεί και την εθελοντική «δέσμευση» των μαθητών με ένα απλό γραπτό συμφωνητικό μεταξύ τους, για την αποτροπή επανάληψης συμπεριφορών που προκαλούν δυσάρεστα συναισθήματα. Αν το περιστατικό συνέβη σε μάθημα με άλλον εκπαιδευτικό από τον υπεύθυνο της τάξης, τότε ενημερώνεται άμεσα ο τελευταίος και ακολουθεί συνεργασία μαζί του, για την κατάλληλη παιδαγωγική παρέμβαση προς τους εμπλεκόμενους. Σε περιπτώσεις που η δημιουργηθείσα ένταση έχει πολύ έντονο χαρακτήρα, είναι επαναλαμβανόμενη ή έχει προκαλέσει τραυματισμό μαθητή/ών, ο εκπαιδευτικός μπορεί να παραπέμψει τον ένα ή περισσότερους εμπλεκόμενους μαθητές στο γραφείο της Διεύθυνσης, και στο διάλειμμα να προβεί στην εξήγηση των λόγων που τον οδήγησαν σε αυτή την παραπομπή. Ο Διευθυντής οφείλει να ακούσει προσεκτικά τα εμπλεκόμενα μέρη και ακολούθως να προβεί σε ουσιαστικές συστάσεις. Εφόσον το κρίνει σκόπιμο, για την κατανόηση της συνέπειας της πράξης ή την αποσόβηση της έντασης μεταξύ των μαθητών, μπορεί να αποφασίσει την παραμονή μαθητών εκτός της αίθουσας της τάξης τους, για κάποιο χρόνο και την απασχόλησή τους σε κάποια άλλη εκπαιδευτική δραστηριότητα. Είναι σημαντικό οι συνέπειες να έχουν παιδαγωγικό και όχι «τιμωρητικό» χαρακτήρα. Ανάλογα με την βαρύτητα του περιστατικού, μπορεί να κληθούν και οι γονείς-κηδεμόνες των

εμπλεκόμενων μαθητών, για ενημέρωση και συνδρομή τους στην αποτροπή επανάληψης ενεργειών βίας μεταξύ των ανηλίκων, ή/και ο/η Σχολικός Σύμβουλος για την περαιτέρω επεξεργασία και παρακολούθηση της εξέλιξης της εφαρμοσθείσας παιδαγωγικής παρέμβασης. Όταν κρίνεται απαραίτητη η συνδρομή ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας για την αντιμετώπιση προβλημάτων σε επίπεδο ανηλίκου (συναφή ψυχοσυναισθηματικά ζητήματα) ή/και οικογένειας (δυσλειτουργίες και συνοδές συμπεριφορές), γίνεται πρόταση στους γονείς για προσφυγή σε δημόσιες υπηρεσίες της κοινότητας. Εφόσον δεν υπάρχει ανταπόκριση από τους γονείς, η πρόταση αυτή μπορεί να λάβει χαρακτήρα γραπτής σύστασης, με την υπενθύμιση του καθήκοντος των γονέων να συνεργάζονται με το σχολείο και κάθε αρμόδια υπηρεσία για το συμφέρον των παιδιών τους. Αν το σχολείο διαπιστώσει ότι σοβαρά προβλήματα στην οικογένεια εμποδίζουν την λήψη κατάλληλων μέτρων για την φροντίδα του μαθητή, μπορεί να ενημερώσει την εισαγγελία ανηλίκων, για την περαιτέρω διερεύνηση της πιθανότητας ο γονεϊκός ρόλος να ασκείται πλημμελώς και για την λήψη των αναγκαίων πρόσφορων μέτρων (Α.Κ. 1532).

- Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Όταν εκδηλώνεται περιστατικό άσκησης βίας ή εκφοβισμού από μαθητή ενώπιον ενός εκπαιδευτικού, αυτός είναι υπεύθυνος να σταματήσει την οποιαδήποτε επιθετική-απειλητική συμπεριφορά του μαθητή/τών με παιδαγωγικά μέτρα και συστάσεις. Ανάλογα με τη βαρύτητα του περιστατικού, αυτό μπορεί να γίνει αντικείμενο συζήτησης και επεξεργασίας στο διάλειμμα, οπότε ο εκπαιδευτικός θα ακούσει τις δύο πλευρές και θα τις καθοδηγήσει στη δέσμευση για μη επανάληψη της πράξης. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να προβεί και στην επιβολή προβλεπόμενης κύρωσης (π.χ. ωριαία αποβολή) εφόσον άλλα παιδαγωγικά μέτρα δεν αποδίδουν και κρίνεται αυτή αναγκαία για την συμμόρφωση του μαθητή, εκ παραλλήλου με άλλες παιδαγωγικές παρεμβάσεις. Επισημαίνεται ότι η αποβολή αποτελεί την έσχατη κύρωση και η τακτική της χρήση αποδυναμώνει την αξία της. Αν δεν επιτυγχάνεται συμμόρφωση των μαθητών με την παιδαγωγική παρέμβαση του εκπαιδευτικού, ή η επιθετική συμπεριφορά συμβαίνει κατ' επανάληψη, ή έχει προκαλέσει σε άλλο μαθητή τραυματισμό ή άλλη σοβαρή βλάβη, ή αν το θύμα ζητήσει προσφυγή στην Διεύθυνση, η διαφορά των μαθητών τίθεται υπόψη του Διευθυντή του σχολείου προς επίλυση και προς λήψη των αναγκαίων μέτρων ή κυρώσεων. Σε κάθε άλλη περίπτωση, ο εκπαιδευτικός που ήταν πρώτος μάρτυρας του περιστατικού, επιχειρεί να επιλύσει την όποια διαφορά ή να περιορίσει επιθετικές ή εκφοβιστικές συμπεριφορές μαθητών, και τους ζητά να γίνει εκτενέστερη συζήτηση και ανάλυση της πράξης και των αιτιών της σε μεταγενέστερο χρόνο και σε χώρο στον οποίο δεν είναι παρόντες οι υπόλοιποι μαθητές. Στην μεταγενέστερη αυτή διαδικασία καλό είναι να συμμετέχει και ο ε υπεύθυνος εκπαιδευτικός του τμήματος, επικαλούμενος τις συμφωνίες που έχουν γίνει μεταξύ των μαθητών από την αρχή της χρονιάς και τον σχολικό κανονισμό (αν υπάρχει). Εφόσον

στη σχολική μονάδα υλοποιείται πρόγραμμα διαμεσολάβησης, ή έχουν οριστεί εκπαιδευτικοί ως διαμεσολαβητές-σύμβουλοι, μπορεί να γίνει παραπομπή του περιστατικού σε αυτούς με στόχο την προσπάθεια ειρηνικής επίλυσής του. Η παραπομπή ενός περιστατικού σε διαδικασία διαμεσολάβησης δεν αποκλείει την επιβολή κύρωσης, αν το περιστατικό είναι μεγάλης βαρύτητας και έχει προξενήσει προφανή βλάβη στο θύμα. Ωστόσο, ο γενικός κανόνας είναι ότι η διαμεσολάβηση που καταλήγει σε συμφωνία και αμοιβαία δέσμευση για μη επανάληψη της βίαιης ή επιθετικής ενέργειας μεταξύ μαθητών, μπορεί να θέσει σε αναστολή την επιβολή κύρωσης (ή βαρύτερης κύρωσης), εκ μέρους της Διεύθυνσης. Γενικότερα, η επιβολή κυρώσεων γίνεται κατά τις προβλέψεις της νομοθεσίας, δίνοντας πάντοτε έμφαση στο να ακουστούν πρώτα προσεκτικά οι απόψεις των εμπλεκόμενων μερών, στην αναλογικότητα και την κλιμάκωση των επιβαλλόμενων κυρώσεων, και στην αιτιολόγηση των μέτρων με γνώμονα το υπέρτερο συμφέρον των ανηλίκων. Οι γονείς των εμπλεκόμενων μαθητών καλούνται προς ενημέρωση για περιστατικά που έχουν προκαλέσει τραυματισμό ή άλλη σοβαρή βλάβη και γίνεται συνεργασία μαζί τους, ώστε να συμβάλλουν στην απόσβεση των εντάσεων. Επίσης, οι γονείς-κηδεμόνες ενημερώνονται σε κάθε περίπτωση επιβολής κυρώσεων-αποβολών από το σχολείο, ενημέρωση που είναι απαραίτητη πριν απομακρυνθεί μαθητής/ές από το σχολείο. Αν κριθεί απαραίτητη η συνδρομή αρμόδιας ψυχοκοινωνικής υπηρεσίας για την αντιμετώπιση προβλημάτων σε επίπεδο οικογένειας, γίνεται πρόταση στους γονείς-κηδεμόνες για προσφυγή σε δημόσιες υπηρεσίες της κοινότητας και λαμβάνουν χώρα οι ενέργειες που προτείνονται παραπάνω για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

- Ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών του κάθε σχολείου και την έκταση των προαυλίων και άλλων χρησιμοποιούμενων κοινόχρηστων χώρων, είναι σκόπιμο κατά το χρόνο των διαλειμμάτων να υπάρχει διακριτική εγρήγορση και επαρκής παρουσία εκπαιδευτικών κοντά στους μαθητές. Για τα περιστατικά βίας που τυχόν λαμβάνουν χώρα κατά τα διαλείμματα, επιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί που είναι σε «εφημερία». Ανάλογα με την βαρύτητα του περιστατικού, μπορεί να ζητείται είτε η συνδρομή των εκπαιδευτικών που είναι υπεύθυνοι στις τάξεις των εμπλεκόμενων μαθητών, είτε αυτοί να προσέρχονται στο γραφείο της Διεύθυνσης και να ακολουθείται η προβλεπόμενη διαδικασία.
- Όταν μαθητής αναφέρει σε εκπαιδευτικό κατ' ιδίαν, ενέργειες βίας ή απειλές σε βάρος του ή μεταξύ άλλων μαθητών, ο περαιτέρω χειρισμός θα πρέπει να είναι προσεκτικός και με τρόπο που δεν θα εκθέτει τον αναφερόμενο ανήλικο. Συνιστάται να συμφωνείται με τον μαθητή, που κάνει την καταγγελία, ο τρόπος παρέμβασης και να ακολουθεί κατ' ιδίαν συνάντηση και με τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους μαθητές. Ανάλογα με την βαρύτητα των ενεργειών, τα περιστατικά μπορεί να γίνουν αντικείμενο χειρισμού είτε σε επίπεδο τάξης, είτε σε επίπεδο Διεύθυνσης του σχολείου.
- Για περιστατικά που λαμβάνουν χώρα εκτός της σχολικής μονάδας, όπως

στην είσοδο-έξοδο του σχολείου, σε δρόμους ή πλατείες ή/και στο διαδίκτυο, το σχολείο έχει δυνατότητα παρέμβασης, εφόσον προκαλούνται προφανείς ανεπιθύμητες συνέπειες και στη σχολική ζωή και καθημερινότητα, όπως π.χ. απειλές, εκφοβισμός, στοχοποίηση μαθητών, κ.λπ. Στις περιπτώσεις αυτές, εφόσον τα περιστατικά υποπίπτουν στην αντίληψη, ή/και τίθενται υπόψη των εκπαιδευτικών, οι ενέργειες τους είναι σκόπιμο να κατευθύνονται κυρίως στην συμφιλίωση, την αποτροπή επανάληψης των πράξεων που προξενούν δυσάρεστα συναισθήματα σε μαθητές, και την αποκατάσταση τυχόν βλάβης που έχει προκληθεί (π.χ. με απόσυρση αναρτήσεων στο διαδίκτυο, ρητή έκφραση συγνώμης, κ.λπ).

- Οι επιβληθείσες κυρώσεις σε μαθητές **δεν ανακοινώνονται δημόσια**, για λόγους αποφυγής της διαπόμπευσης και της προσβολής της προσωπικότητας των μαθητών.
- Σε περιπτώσεις επιθετικών συμπεριφορών που εμπλέκουν ή/και επηρεάζουν σημαντικό αριθμό μαθητών, είναι σκόπιμο το σχολείο να λαμβάνει μέτρα πέρα από την διαχείριση του περιστατικού, για την εκτόνωση της έντασης που τυχόν δημιουργείται στο σχολείο, αλλά για τη σαφή εμπέδωση εκ μέρους των μαθητών των αρχών και αξιών, που οφείλει να προασπίζεται και να εφαρμόζει ολόκληρη η σχολική κοινότητα (όπως π.χ. η απαγόρευση της βίας και των ρατσιστικών συμπεριφορών). Τέτοιες ενέργειες μπορεί να είναι συζητήσεις, εργασίες, προβολές, κ.α.
- Γενικότερα, προτείνεται σε περιπτώσεις που συμπεριφορές μαθητών προβληματίζουν τους εκπαιδευτικούς, να ζητείται η συνδρομή καταρχήν των αρμοδίων συμβούλων (όπως π.χ., Σχολικών Συμβούλων και υπευθύνων Συμβουλευτικών Σταθμών Νέων για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση), οι οποίοι πρέπει να συνεργάζονται με τα σχολεία για την εκπόνηση σχεδίων παρέμβασης και αντιμετώπισης των συμπεριφορών αυτών.
- Τα περιστατικά βίας που απασχολούν τη Διεύθυνση του σχολείου και τα μέτρα που λαμβάνονται αποτυπώνονται σε ανώνυμη φόρμα (με πρότυπο που παρέχεται από το Υπουργείο Παιδείας), με στόχο την εκτίμηση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας των παιδαγωγικών μέτρων και των διαθέσιμων υποστηρικτικών υπηρεσιών.

Οι παραπάνω προτάσεις, όπως αναφέρθηκε, διατυπώνονται ως αρχικό έναυσμα προς συζήτηση επεξεργασία, και περαιτέρω προβληματισμό από τους Συλλόγους Διδασκόντων, έτσι ώστε κάθε σχολική μονάδα να καταλήγει σε υιοθέτηση πρακτικών και κανόνων που ανταποκρίνονται στις προβλέψεις της νομοθεσίας, αλλά κυρίως συμβάλλουν στην καθιέρωση καλού σχολικού κλίματος και σαφούς πλαισίου ενεργειών, για την προστασία των δικαιωμάτων όλων των μαθητών, με απώτερο στόχο την βέλτιστη συνύπαρξή τους στο χώρο του σχολείου και τη συστηματική αντιμετώπιση και αποτροπή της βίας, από όπου και αν προέρχεται.